

RIIGIKOHUS

Avaldatud veebilehel *Riigikohus* (<https://www.riigikohus.ee>)

Avaleht > Riigikohus: vana paisu omanikku ei tohi uute keskkonnanõuetega üle koormata

Riigikohus: vana paisu omanikku ei tohi uute keskkonnanõuetega üle koormata

28. jaanuar 2021

Riigikohus selgitas Hellenurme paisu üle peetud vaidluses, et omanikule pandud keskkonnakaitselised kohustused peavad olema mõõdukad ja vastavuses tema kavandatud muudatustega.

Kohtuasi puudutas Elva jõel Hellenurme paisul asuvat elektrijaama ja vesiveskit, kus tegutseb praegu muuseum. Pais ja paisjärv rajati juba 19. sajandil ning need on koos mõisaansambliga muinsuskaitse all. Elektrijaama turbiin pärineb 1950. aastatest ja seati 2005. aastal taas töökorda.

Keskkonnaministri 2004. aasta määrusega lisati Elva jõgi lõhe, meriforelli ning harjuse kudemis- ja elupaikade nimistusse. Samuti kuulub jõgi üleeuroopalisel Natura 2000 võrgustikku – sealsete hoiualade eesmärk on kaitsta harilikku hingu ja paksukojalise jõekarbi elupaiku. Jõe seisundit on aga hinnatud kesiseks, sest paisud takistavad kalade rännet.

Keskkonnaamet on andnud paisu omanikule OÜ Hellenurme Veski korduvalt vee erikasutusloa jõe paisutamiseks ja elektri tootmiseks. 2015. aastal väljastatud loa alusel võis jõe paisutada ja vesiveskit käitada, kuid ei tohtinud elektrit toota. Lisatingimusena pidi omanik esitama aasta jooksul kalade läbipääsu lahenduse.

2016. aastal taotles omanik uuesti luba jõe paisutamiseks ja vesiveski käitamiseks, aga ka elektri tootmiseks. Vastusena algatas Keskkonnaamet keskkonnamõju hindamise (KMH), et selgitada välja kavandatava tegevuse mõju loodusele ja muu hulgas uurida kalapääsu rajamise võimalusi. KMH kulud tulnuks kanda maaomanikul.

Seepeale pöördus Hellenurme Veski halduskohtusse, et ameti otsus tühistada või vähemalt KMH ulatust ja mahtu vähendada. Kaebuse järgi on pais eksisteerinud juba üle 150 aasta ja Muinsuskaitseamet on korduvalt leidnud, et kalade rändeks vajalikke rajatise ei tohi sinna ehitada. Pealegi võib KMH maksta üle 15 000 euro ega pruugi olla omanikule jõukohane.

Olemasoleva paisu mõju peab uurima riik

Haldus- ja ringkonnakohus jätsid kaebuse rahuldamata, kuid Riigikohtu tänase otsusega varasemad lahendid tühistati. Halduskolleegiumi hinnangul võib KMH kulud jätta omaniku kanda üksnes selles osas, millega hinnatakse elektritootmise mõju kaitsealustele elupaikadele. Paisutamine seevastu ei ole uus projekt, mille keskkonnamõju tuleks hinnata maaomaniku kulul.

Euroopa Kohus on selgitanud, et kui jätkuvale tegevusele on luba antud enne loodusdirektiivi ülevõtmise tähtaja lõppu, siis ei kehti sellele tavapärase keskkonnamõju hindamise kohustus. Hellenurmes rajati pais

juba rohkem kui sada aastat enne Eesti ühinemist Euroopa Liiduga ning kaebaja soovib jätkata paisutust samas kohas ja samade rajatistega. Kalapääsu ehitus on seevastu riigi initsiatiiv, mille võimalikkuses peab veenduma Keskkonnaamet ise.

Samas ei saa jätkuva tegevusena käsitleda elektri tootmist, sest selleks polnud omanikul vahepeal luba. Juhul kui hüdroenergia kasutamine avaldab loodusele võrreldes paisutamisega täiendavat mõju, on põhjendatud panna selle hindamise kohustus elektritootjale.

Enne Natura ala loomist alustatud tegevuste keskkonnamõju tuleb ELi õiguse järgi siiski ka tagantjärele hinnata, kui nende jätkamine võib ala olukorda täiendavalt halvendada või kaitse-eesmärkide saavutamist takistada. Eesti õigusega ei ole arendajale niisugust kohustust pandud, mistõttu peab järelhindamise korraldama Keskkonnaamet.

Saja aasta tagust olukorda pole vaja taastada

Loodusdirektiivi eesmärk pole mitte ainult Natura alade senist olukorda säilitada, vaid ka parandada, kuid direktiivi ei kohaldata tagasiulatuvalt. Seetõttu ei pea Eesti riik täielikult taastama olukorda, mis valitses Hellenurme paisu asukohas enne selle rajamist rohkem kui sada aastat tagasi. Direktiiv ei anna riigile alust panna niisugust kohustust ka arendajale.

Halduskolleegium rõhutab, et Euroopa Liiduga ühinedes võis Eesti endale võtta vaid proportsionaalseid ja õigusselgeid kohustusi Natura alade seisundi parandamiseks. Samuti peavad proportsionaalsed olema riigi poolt Natura alade ja veekogude seisundi parandamiseks seatud keskkonnaeesmärgid, kui need toovad kaasa põhiõiguste piiramise.

Keskkonnaamet peab veeloa taotlust uuesti lahendades välja selgitama, kas paisu säilimine tooks kaasa jõe kui elupaiga ja kaitstavate liikide olukorra halvenemise võrreldes Natura ala loomise hetkega. Lisaks tuleb hinnata, kas paisu säilitamine seaks ohtu elupaikade parandamise eesmärgi ning kas seda pole võimalik saavutada näiteks kalapääsu rajamisega.

Muinsuskaitseamet on oma arvamuses kalapääsu rajamise välistanud, sest see muudaks paikkonna ilmet. Samas ei keela muinsuskaitseadus mitte kõiki muudatusi, vaid ainult sobimatuid. Keskkonnaamet peab leidma pädeva asutusena loodus- ja muinsuskaitse vahel tasakaalu, sest ka kultuuripärand on osa keskkonnast. Ametitel ja arendajal tuleb sobivaima lahenduse leidmiseks teha koostööd.

Kohtuotsusegasaab tutvuda siin.[1]

Arno Pöder
pressiesindaja
Riigikohus
55 637 043

Allikas URL: <https://www.riigikohus.ee/et/uudiste-arhiiv/riigikohus-vana-paisu-omanikku-ei-tohi-uute-keskkonnanouetega-ule-koormata>

Lingid

[1] <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=3-17-1739/80>